25 jaar Evangelische Theologische Bezinning in 'Soteria'

Warmbloedig, blijmoedig en vrijmoedig opkomen voor de naam van de Heer

- door dr. Ad van der Dussen en dr. Bernhard.J.G. Reitsma -

Lange tijd hebben de evangelische beweging en de theologie een ongemakkelijke verhouding tot elkaar gehad. Evangelische christenen deden liever hun winst met het overzichtelijk, praktisch getoonzette betoog van de bijbelleraar, dan met abstracte en veelal kritische beschouwingen over Bijbel en geloof. Omgekeerd bestempelde de academische theologie het evangelische christendom als 'biblicistisch', daarmee aangevend dat men er voor de doordenking van het christelijk geloof niets van te verwachten had. Deze typeringen zijn niet langer van toepassing. De evangelische beweging is het belang van de academische theologie terdege gaan inzien. Evangelische theologen praten deskundig mee over vrijwel alle problemen waarmee hun katholieke en oecumenische collega's zich al veel langer bezig hielden. Daarvan legt ook het 25-tal jaargangen van Soteria getuigenis af. Het heeft in deze periode een volwaardige plaats veroverd onder de Nederlandstalige theologische tijdschriften, juist ook doordat het de problemen bij de doordenking van het Evangelie serieus neemt. De bloemlezing van artikelen die deze maand verschijnt, maakt dat duidelijk.

- Er is aandacht voor hermeneutische vragen. Hoe moeten wij de bijbel eigenlijk verstaan?
- Er is verdisconteerd dat de aandacht is verschoven van het 'hiernamaals', naar de vragen van heil en onheil in de wereld. Dat mensen verloren kunnen gaan spreekt voor menigeen minder tot de verbeelding dan dat miljoenen mensen in bittere armoede leven en sterven.
- Er is een toenemend besef van de uitdaging waar de islam de evangelische beweging voor stelt en dat die uitdaging het hart van de evangelische theologie raakt.
- Er groeit – zij het heel voorzichtig – ruimte voor een eerlijk theologisch gesprek over de vragen rondom de verkiezing van Israël in relatie tot persoon en werk van Christus, daartoe aangespoord door de situatie van Arabische Christenen in het Midden Oosten.
- Er begint meer oog te komen voor de theologische vragen rondom kerk-zijn en in het bijzonder voor de manier waarop dat gestalte krijgt; het balanceren tussen spontaniteit en vaste vormen heeft duidelijk theologische aspecten in zich en daar wordt over nagedacht

Voorbij het biblicisme

Zo is binnen de evangelische beweging afstand genomen van het biblicisme. Eerlijk en moedig werd toegegeven, dat niet langer kon worden volstaan met de traditionele antwoorden op moeilijke vragen. En al werden de antwoorden van de 'moderne' theologie nog altijd als teleurstellend ervaren – haar probleemstelling werd steeds meer herkend als relevant. Juist vanwege haar overtuiging dat de kerk missionair aanwezig dient te zijn in de moderne wereld, voelden de evangelischen zich zo gedrongen om betere vragen te stellen dan zij vroeger gedaan hadden, en betere antwoorden te geven dan elders te horen waren.

Tegelijk roept dat nieuwe spanningen op. 'Evangelische theologie' is toch ook bedoeld als bezinning ten behoeve van al die warmbloedige en bevlogen evangelische christenen, die niet voor niets ontdekt hebben dat 'geloven in Christus' niet alleen op het hoofd betrekking heeft, maar voor alles op het hart. Dat geloof kenmerkt zich toch door meer dan alleen aarzeling en verlegenheid. Van evangelische theologie mag verwacht worden, dat zij het pleit blijft voeren voor een onmodieuze moraal en voor diepgaande cultuurkritiek. Dat is altijd kenmerkend geweest voor de evangelische christenheid: warmbloedig, blijmoedig en vrijmoedig opkomen voor de Naam van de Heer.

Terug naar de eenvoud?

Het is maar al te begrijpelijk dat in de kerk steeds weer de roep klinkt om terug te keren naar dat begin, om te streven naar herstel van hoe het was in de gouden eeuw van de twaalf apostelen. Voor de theologie zou dat betekenen dat de ballast wordt afgeworpen van al de eeuwen daarna, en dat de onschuld wordt teruggewonnen van het krachtige, onvervalste getuigenis. Hoe begrijpelijk dit verlangen ook is, het is niet realistisch. Het allereerste begin was geen paradijselijk tijdperk waarin theologische onschuld de toon aan gaf die later verloren is gegaan. Uit de brieven van Paulus blijkt dat er toen ook al bittere strijd geleverd moest worden. Deze tijd was veeleer een eerste fase in de geschiedenis die de eeuwen door is voortgestuwd door de Heilige Geest. Zoals we in het persoonlijk leven door een groeiproces volwassen worden, zo geldt dat ook voor de geschiedenis van de Geest. Dat proces is pijnlijk en brengt de verleiding met zich mee om vast te houden aan of zelfs terug te keren naar het stadium van de kindertijd. Maar ten diepste is het angst voor wat komt. Daarom is het heilzaam als wij weerstand bieden aan dat terugschrikken voor groei, en moedig op weg gaan om het kinderlijke achter ons te laten (I Korintiërs 13:11). De kerk heeft in de geschiedenis van de Geest mee moeten groeien, of zij wilde of niet. Doorgroeien en haar plek innemen in een steeds mondiger wordende werreld: dat is de weg die ook de evangelische christenheid te gaan heeft. Het alternatief is een verzoeking, die als twee druppels water lijkt op die van de Israëlieten om terug te keren naar het vertrouwde Egypte, toen de berichten over de reuzen in het beloofde land hen angst aanjoegen. Daarom is de afkeer van theologie, die binnen de evangelische wereld aanwezig was en is, niet per definitie een teken van trouwe

navolging van de eerste apostelen. In biblicisme en fundamentalisme zit toch werkelijk ook de component van de angst. Door een denksysteem te creëren, waarbinnen men zich veilig voelde, kon de rationele discussie worden ontvlucht. Het proces dat de evangelisch theologische bezinning nu doormaakt, kan zo gezien ook positief worden opgevat, en wel als een aanvaarding van de intellectuele verantwoordelijkheden die de Heer zijn kerk in de eenentwintigste eeuw toevertrouwt.

Kritische distantie en onbevangen openheid

Daarmee is niet ontkend dat zich in de geschiedenis die door de Geest wordt voortgestuwd, ook een proces van decadentie, perversie en afval voltrekt. En wat minstens zo belangrijk is: de mondigheid die in de loop van de tijd verworven werd heeft zeer duistere schaduwzijden. Daarom is het even onrealistisch en naïef om terug te verlangen naar een gouden eeuw, als om de verwachting te hebben dat de geschiedenis er een is van gestage vooruitgang. De toegenomen mondigheid van de mensheid betekent allerminst dat zij ook geestelijk volwassener aan het worden is. Dat is het waarheidsmoment in de argwaan die evangelische christenen veelal gekend hebben ten aanzien van nieuwe gedachten en ideeën, ook in de theologie. Er *is* toch ook veel verwoesting aangericht door de historische kritiek, door de verheerlijking van de mondige mens, door het nietsontziende relativerende nihilisme van het postmodernisme?

Onze Heer Jezus heeft zijn discipelen opgeroepen om in de confrontatie met ‘wolven’ voorzichtig te zijn als slangen, en argeloos als duiven (Matteüs 10:16). Dat is een opmerkelijke combinatie. Wat elkaar uit lijkt te sluiten wordt zo samengevoegd: kritische distantie en onbevangen openheid; gereserveerde afwachtendheid en ongecompliceerde toewijding. De evangelische theologie is noch gebaat bij een angstig opzoeken van het veilige verleden, noch bij een roekeloze en kritiekloze omhelzing van modern en postmodern gedachtegoed. Zij heeft haar warmbloedigheid, blijmoedigheid en vrijmoedigheid te paren aan een serieus ingaan op intellectuele uitdagingen en lastige probleemstellingen. Die zijn er ook na 25 jaar voldoende. Concreet tekent zich de volgende agenda af:

- Hoewel het biblicisme terrein heeft verloren, blijft de vraag naar het verstaan van de bijbel, en daarbinnen van de verhouding van het oude tot het nieuwe testament, meer dan ooit actueel. Op verschillende terreinen.
    - Scheppingsleer. Nu het tot een steeds ruimere erkenning komt dat we minder gemakkelijk terug kunnen achter Darwin dan we vroeger dachten, wordt een bezinning op de historiciteit van de zondeval steeds urgenter. Het is immers één ding om een fundamentalistische lezing van Genesis 1 en 2 los te laten. Het is heel wat lastiger, om dan vast te houden aan een historische lezing van Genesis 3.
    - Israel. Wat is de relatie tussen Christus, de gemeente en Israël vandaag in het licht van de heilsgeschiedenis.?

- Ethiek. In een toenemende oriëntering van de ethiek aan de praktijk, lijkt er een grote kloof te ontstaan tussen wat er in evangelische kringen wordt geloof en hoe er wordt geleefd. Wat betekenen fundamentele noties als recht, gerechtigheid en gehoorzaamheid?
- Bevrijding en genezing. De groeiende aandacht voor de dienst der genezing, de dienst der bevrijding en tekenen en wonderen vraagt om een grondigere studie van wat de Bijbel over deze dingen zegt. . Wat is geestelijke strijd nu precies, welke macht heeft de boze nog, wat mogen we wel en niet op gebed verwachten?

- Nu de vrije kerk zich meer en meer bewust wordt van de realiteit van de vervolgde kerk, groeit de noodzaak van een theologie van vervolging en lijden. Wat betekent het om christen te zijn in een gebroken en vijandige schepping? Hoe verhouden zich de beloften uit de Bijbel van welzijn en voorspoed tot de teksten waarin christen zijn en lijden nauw op elkaar betrokken worden?

- Met een toenemende presentie (kwantitatief en kwalitatief) van de islam is misschien wel de grootste uitdaging voor de Evangelische Theologie om enerzijds vast te houden aan de uniciteit van Christus als de enige weg tot het nieuwe leven en anderzijds bij te dragen aan een wereld waarin moslims en christenen in vrede kunnen samenwonen. Noch de weg van het demoniseren van de islam, noch van syncretisme zijn daarbij begaanbaar.

  Het zal bij al deze uitdagingen niet meevallen om een veilige vaargeul te vinden waarbij de Scylla van de simplificatie en de Charybdis van identiteitsvervaging kunnen worden omzeild. We hopen daarom dat *Soteria* nog vele jaren haar partij mee kan spelen in het orkest van de evangelische theologiebeoefening. De redactie popelt in ieder geval om daaraan haar bijdrage te leveren.